

Носатов І. К.

аспірант,

Класичний приватний університет, м. Запоріжжя

Nosatov I. K.

Postgraduate,

Classic Private University, Zaporizhzhya

ТЕОРЕТИЧНИЙ БАЗИС ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІКО-ІНФОРМАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В НАЦІОНАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ

THEORETICAL BASIS OF FORMATION OF ECONOMIC-INFORMATION PROCESSES IN THE NATIONAL ECONOMY OF UKRAINE

Анотація. Розглянуто основні напрямки формування теоретичних підходів щодо визначення характеристик інформаційної економіки, як об'єднаної системи економічних та інформаційних елементів функціонування. Проаналізовано причину та наслідки змін в системі економічних відносин між усіма суб'єктами. Спираючись на дослідження в наукових працях учених, визначено основні критерії економіко-інформаційних процесів в українській економіці та сформовано індекс оцінювання ступеню інформатизації економіки. Здійснено огляд термінологічних понять нової системи економічних процесів. Виділено основне теоретичне підґрунтя формування елементів інформаційної економіки. Зображено збільшення вплив інформаційних технологій на становленні нового етапу для економічної системи України. Визначено напрямки інтегрування інформаційних технологій в економічних процесах. Сформовано комплекс знань, що зображує загальний стан нового ладу економічних процесів. Виокремлено базис закономірностей інформаційного простору в економічних процесах. Розглянуто факторний комплекс інформаційної економіки та її пріоритетні напрями розвитку. Скомпоновано елементи позитивного та негативного впливу інформатизації економічних процесів. Визначено подальший вектор проведення нових досліджень в теоретичних підходах формування економіко-інформаційних процесів в національній економіці України.

Ключові слова: інформаційна економіка, економічні процеси, інформаційні технології, індекс оцінювання ступеню інформатизації економіки.

Постановка проблеми. Становлення нових економічних відносин, а також сам механізм їх реалізації постають перед нами головним вектором дослідження. Інтегрування інформаційних технологій в економічні процеси створює нові прецеденти до теоретичних підходів формування економіко-інформаційних процесів в національній економіці України. В умовах інтенсивного використання ресурсної бази залучення інформаційних технологій в економічні процеси вимагає окреслення певного теоретичного базису.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Починаючи з 1960-х років дослідження інформаційної економіки займався Ф. Махлуп, однак детальніше нагальність проблем було сформовано та окреслено в дослідженні Стенфордського центру міждисциплінарних досліджень американським економістом Марком Поратом. З 1970–80-х до даного дослідження приєдналися такі вчені, як П. Друкер, Й. Масуда, Т. Стоуньєр, А. Турен. В їх наукових дослідженнях було підкреслено основні риси впливу інформаційних технологій на соціально-економічні процеси. Новий етап постіндустріалізації економіки та роль інформаційних технологій в економічних процесах висвітлили Д. Белл, Дж. Гелбрейт, Р. Дарендорф, Г. Кан, К. Томінагі.

Формування впливу інформаційних технологій на економіку досліджували такі науковці, як Дж. Акерлоф, У. Артур, Х. Веріан, С. Кінселла, Р. Раднер, Ж. Сапір, М. Спенс, Дж. Стігліц, Т. Стоуньєр, Е. ден Хартіг, У. Шерідан. Вагомий внесок в проблематику становлення інформаційної економіки в своїх дослідженнях виокремили наступні вчені, як О. Антіпіна, О. Бузгалін, К. Вальтух, С. Глазьев, С. Дятлов, Д. Іванов, В. Іноземцев, Г. Клейнер, Ю. Князев, В. Костюк, Є. Маймінас, В. Мака-

ров, І. Мелюхін, Р. Ніжегородцев, Т. Ніколаєва, Р. Нурєєв, В. Тамбовцев, А. Урсул.

В українському науковому суспільстві дослідженням питання інформаційної економіки слід відзначити Н. Апатову, Ю. Бажала, В. Базилевича, О. Білоруса, О. Борисенко, А. Гальчинського, В. Гейця, С. Єрохіна, Ю. Зайцева, Д. Лук'яненка, А. Маслова, Л. Мельника, О. Мельника, В. Новицького, І. Пенькову, В. Савчука, В. Семиноженка, О. Скаленка, М. Тищенко, Л. Федулову, А. Чухна, В. Якубенка.

Проте узагальнюючи наукові дослідження масмо неоднозначну ситуацію в реалізації підходів до становлення стабільної інформаційно - економічної системи, тому, на нашу думку, ця проблематика вимагає подальшого дослідження.

Мета статті висвітлити сутність інформаційних технологій в економічних процесах та їх систему відносин між усіма суб'єктами економічного процесу; визначити особливості характеристики впливу інформаційних технологій на трансформаційний економічний процес; систематизувати основні теоретичні напрямки, розкрити термінологію інформаційної економіки.

Виклад основного матеріалу. Активне використання інформаційних технологій формує нові відносини в національному економічному середовищі, а конкуренція суб'єктів інформаційної економіки зростає великими темпами. Інформаційні технології сьогодення мають необмежений ресурс в отриманні даних, що прискорюють питання вирішення всіх економічних процесів. Становлення інформаційних технологій, як однієї з перманентних частин функціонування економічних процесів в національній економіці України починає набирати оберті, але розуміння як негативного так і позитивного впливу на економічні процеси повинно враховуватися.

В наукових працях (В. Даль, С. Ожегов, Д. Ушаков) термін технологія має декілька визначень:

1) Технологія – сукупність методів, процесів і матеріалів, які використовуються в певній галузі діяльності, а також науковий опис технічного виробництва; сукупність методів обробки, виготовлення, зміни стану, властивостей, форми об'єкта [Тлумачний словник Д. Ушакова].

2) Технологія – сукупність прийомів, які застосовуються у певній справі, майстерності, мистецтві (В. Даль).

3) Технологія – це одночасно система сукупності знань, умінь, навичок, методів, способів діяльності і алгоритм, а також наукова розробка рішення будь-яких проблем (С. Ожегов).

Але згодом дане поняття зазнало змін. Якщо на початку воно значило певний навик, то зараз цілий комплекс знань, що був отриманий в результаті ресурсоемкого наукового дослідження. Наразі поняття “інформаційні технології” можна охарактеризувати, як процес де використовується набір інструментів, що має в своєму функціоналі збір, накопичення, обробку і передачу даних, для виявлення стану суб'єкта, процесу чи явища. Інформаційні технології як процес складаються сформований алгоритм дій, етапів та різного рівня комунікації між всіма елементами даного процесу. Мета інформаційних технологій полягає в швидкій обробці даних та її використанні, на основі якої можна формувати та робити рішення.

Оптимальність інформаційної технології визначається рівнем задоволення потреб економічного процесу та його кінцевого результату. Інформаційні технології в економічних процесах можна розділити на два підвиди: інформаційні технології забезпечення (ІТЗ) та функціональні інформаційні технології (ФІТ). ІТЗ – це мультизадачні технології, що використовуються в різних предметних областях для різного типу задач. ФІТ – це технологія, що виконує тільки вузькоспеціалізовані задачі для однієї предметної області [2].

В теорії інформаційна економіка розглядається як сукупність двох компонентів – соціально-економічна система та економічний аналіз, що має в своєму інструментарії неокласичний, інституціональний та неінституціональний аналіз. Інформаційна економіка являє собою новий підхід в реалізації економічних процесів, що може бути як допоміжним так і самостійним елементом функціонування економічного процесу в національній економіці.

Мультизадачність та багатofункціональність інформаційних технологій в національній економіці спроможна збільшувати свою вартість в процесі свого функціонування в економічних процесах. Національні регуляторні інститути можуть впливати на вектор функціонування інформаційних технологій, створюючи нові законодавчі акти, що чітко регулюють диференціацію по предметним областям. Неоднозначність інформаційної складової в економічних процесах становить основний предмет аналізу. Інформаційні технології створюють нові можливості по децентралізації економічних процесів з одним фінансовим центром, яким можна легко керувати.

Основною метою інформаційних технологій є структуризація економічних процесів в емпіричному вигляді, а саме:

- виділення структурних елементів при інтегруванні інформаційних технологій в економічні процеси національної економіки;

- визначення типів взаємовідносин між суб'єктами та об'єктами економічного процесу, які мають характер техніко-економічних відносин;

- створення базисних елементів функціонування економічних процесів, що залучені до інтеграції інформаційних технологій;

- окреслення нових можливих форм праці, комунікацій в інформаційній економіці в економічних процесах.

Зміни суб'єктної та об'єктної спроможності економічного середовища, такі як нові інформаційні технології, що впливають на мікро- та макрорівень систем господарювання, змушують шукати нові механізми функціонування різних економічних процесів. На мікрорівні вартісні ланцюги на продукти та послуги знижуються в ціні за рахунок створення нового середовища комунікацій. На макрорівні – створюється нова інформаційна індустрія, як компонент функціонування економічного процесу національної економіки України.

Інформаційна складова в економічних процесах є виробничим фактором, що впливає, як на швидкість так і на якість результату економічного процесу. Існує індекс глобальної інформаційної економіки, який визначає кількісні та якісні показники впливу інформаційних технологій на економічні процеси, що можна використати в оцінюванні національної економіки України. Вперше оцінювання індексу проводилось Інститутом прогресивної політики. Основними критеріями оцінювання індексу інформаційної економіки є рівень кваліфікації, ступінь глобалізації економіки, динамічність економіки та конкуренції, інформаційна інфраструктура та об'єм технологічних нововведень [1; 3].

Характерною особливістю інформаційної економіки є створення мережевих відносин, як особливої комунікації між всіма учасниками економічного процесу. Поняття мережа можна інтерпретувати як структура, що складається з ланки суб'єктів та сукупності зв'язків між ними. Даний напрямок відносин має неабиякий ріст в подальшому рості та ефективності економічних процесів, як горизонтально так і вертикально. Мережевість економічних відносин, як засобу передачі інформації і комунікації, допомагає упорядкувати елементи економічного процесу.

В наукових дослідженнях Грановера та Швеленбурга мережею називають комплексну систему взаємозв'язків індивідів чи груп. Р. Патюрель визначає мережеві елементи, як частина ефективного економічного підходу до вирішення цілей певного процесу. Мережеві відносини економічних процесів можна зазначити як альтернативу впорядкування ієрархічної структури ринку економічних відносин [4].

Не останнє місце займає сутність інформаційного суспільства в економічних процесах національної економіки. Вперше термін “інформаційне суспільство” був використаний в США та Японії на початку 60-х рр. науковцями, які досліджували наукомісткі виробництва. “Інформаційне суспільство” – визначав японський вчений К. Кояму у своїх працях, що були використані прикладній реалізації у програмі Японії в 1972 році. Всесвітнє визнання даного терміну отримало в книзі І. Масуди «Інформаційне суспільство як постіндустріальне суспільство», а також у роботах Т. Сакаї, Е. Тоффлера та Дж. Нейсбита. Також значення інформаційної складової зазначають теоретики постмодернізму (Ж. Бодрійяр, М. Постер), гнучкої спеціалізації (М. Пайор, Л. Хіршхорн) та інформаційного засобу розвитку (М. Кастельс).

Теорію постіндустріальної економіки можна згрупувати за наступними напрямками згідно предметної області:

1) Теоретичне підґрунтя Ж. Бодрійяра, який зазначає особливості постеконіміки в своїх наукових працях;

2) Теоретичний напрямок, що розглядає знання та інформацію ресурсом виробничого процесу;

3) Теоретичний напрямок, який розглядає становлення економічних процесів як частини нової економіки “цифрової економіки”;

4) Теорія мережевої економіки, де розглядається сам зв'язок суб'єктів та об'єктів економічного процесу ("Network Economy" Kevin Kelly или "Networked Economy" Status Report on European Telework) [10].

Створення нової технологічної парадигми в економічних процесах, що базується на інформаційних технологіях, зробила інформаційні технології як повноцінний продукт чи послугу (хмарні технології, аустаффінг, аутсорсинг, програмне забезпечення, управління різним структурами приватної, державної чи комунальної власності). Інформаційні технології в економічних процесах національної економіки України починають бути вирішальним фактором формування всієї ланки економічних процесів починаючи з виробництва закінчуючи сервісним обслуговуванням [5].

Розрізненість форм власності суб'єктів господарювання формують різні підходи до інтеграції інформаційних технологій в економічних процесах національної економіки. Як галузь, інформаційні технології суттєво впливають на процеси менеджменту в усіх економічних процесах національної економіки, формуючи суб'єкти та об'єкти, що мають перманентну та змінну значимість.

Характерна риса впливу інформаційними технологіями відображається в створенні свого інструментарію та взаємодією між структурними елементами економічних процесів, що відображаються в: 1) Контроль інформаційних потоків, що отримуються через неформальні відносини; 2) Переформатування інформації згідно вимог кінцевої мети економічного результату; 3) Характерна риса інформаційних технологій є його використання в управлінні організацією; 4) Інформаційна технологія виступає кінцевим результатом [6].

Неухильно зростає роль людини в зростанні економіки, що є головним ресурсом створення інформаційних технологій. Людський капітал формує нову складову, що впливає на використання інформаційних технологій в задоволенні вимог суспільства, перш за все вдосконаленню навичок, інформатизації процесу та командну роботу.

Невід'ємною частиною інформаційної економіки є інформаційний капітал, що розмежовує своє трактування в залежності від економічних відносин. Розрізняють інформаційний капітал на мікрорівні та макрорівні, перший відображає сутність інформаційної складової економічних процесів національної економіки, а другий відображає саме функціонування елементів. Інформаційний капітал виступає як середовище для створення умов належного зростання інформаційного потенціалу. Тому

визначення інформаційного капіталу є елементом формування інформаційних технологій в економічних процесах [7; 8].

Підсумовуючи вище проведений аналіз впливу інформаційних технологій на економічні процеси джерелах з 1 по 10 джерело, можна сформулювати свій комплекс критеріїв, для оцінки рівня впровадження в економічні процеси інформаційних технологій, що будуть базуватися на: 1) Рівень використання в економічних процесах інформаційних технологій в різних галузях економіки; 2) Рівень інформаційної інфраструктури та її розгалуженість на національному економічному просторі; 3) Наявність кваліфікованих працівників в інформаційній галузі; 4) Рівень присутності державного регулятора при інтеграції інформаційних технологій в економічні процеси національної економіки; 5) Рівень динамічності економічного зростання, що потребує нові ресурси та можливості; 6) Кількість та якість учбових закладів, що готують спеціалістів в сфері інформаційних технологій; 7) Рівень сприйняття інформаційної технології в економічних процесах національної економіки України.

Висновок. В результаті досліджено, було виявлено, що інформатизація економічного процесу різних суб'єктів та об'єктів становить собою перманентну складову та сублімую всі економічні ресурси для максимізації їх використання. Чинник ендегенності та екзогенності інформаційних технологій спричиняє до пошуків максимізації отримання позитивного результату в економічних процесах.

Проаналізувавши вищевикладене, можна сформулювати наступне твердження щодо розвитку інформаційної економіки:

1. Економічні процеси становляться предметом реалізації інформаційних технологій, в яких відображається соціально-економічні мотиви, відповідно до характеристики самого становлення національної економіки України.

2. Домінантною складовою інформаційної економіки становиться інформаційний капітал та інвестиції в людський капітал.

3. Дослідивши питання, щодо становлення інформаційної економіки, було запропоновано комплекс критеріїв, що визначає ступінь інформатизації економіки.

4. Створюються нові елементи функціонування економічних процесів, що визначають її основний вектор отримання результатів.

5. Зазначено, що головним відображенням інтеграції інформаційних технологій в економічні процеси, став рівень структурованості всіх елементів економічних процесів національної економіки України.

Список літератури:

1. Антоненко В. Г. Роль та місце інформаційних технологій у глобальній економіці / В. Г. Антоненко // Молодий вчений. – 2015. – № 11(2). – С. 6-9.
2. Андрощук О. В. Інформаційні технології та їх вплив на розвиток суспільства / О. В. Андрощук, Ю. В. Кондратенко, О. В. Головченко // Центр військово-стратегічних досліджень Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського. – 2014. – С. 42-47.
3. Зелінська Ю. С. Вплив інформаційних технологій на економіку / Ю. С. Зелінська // Тези доповідей VII Міжнародної науково-методичної конференції Форуму молодих економістів-кібернетиків „Моделювання економіки: проблеми, тенденції, досвід“, 21-22 жовтня 2016 року – Т., 2016. – С. 107-109. – (Секція 4. Інформаційні технології в моделюванні економіки).
4. Попадинець О. В. Економічні закони інформаційної економіки: трансформація традиційних постулатів економічної теорії / О. В. Попадинець, О. М. Шершенюк // Accounting, analysis and audit of enterprises: problems, trends, prospects. Collective monograph. – Dublin : SAUL Publishing Ltd, 2016. – P. 135-144.
5. Піддубна Л. В. (2016) Кіберпростір як відображення трансформацій інформаційної економіки. Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка (1 (82)). Рр. 107-112. ISSN 2076-6173/
6. Качан О. (O. Kachan) (2015) Становлення та розвиток інформаційної індустрії. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»: збірник наукових праць (Вип. 28). Рр. 14-18.

7. Гомольська В. В. Актуальні питання формування інформаційної економіки / В. В. Гомольська, Я. І. Гнатюк // Наукові записки [Української академії друкарства]. Серія : Економічні науки. – 2015. – № 1. – С. 43-50.
8. Титенко О. А. Інформаційна економіка в Україні: сучасний стан, проблеми та шляхи подальшого розвитку / О. А. Титенко // Економіка та підприємництво : зб. наук. пр. молодих учених та аспірантів / М-во освіти і науки України, ДВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана»; редкол.: С. І. Дем'яненко (відп. ред.) [та ін.]. – Київ : КНЕУ, 2014. – Вип. 32. – С. 180–190.
9. Топоркова О. С. Генезис теорії інформаційно-мережевої економіки [Електронний ресурс] / О. С. Топоркова // Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/9_2015/61.pdf

Аннотація. Рассмотрены основные направления формирования теоретических подходов к определению характеристик информационной экономики, как объединенной системы экономических и информационных элементов функционирования. Проанализированы причины и последствия изменений в системе экономических отношений между всеми субъектами. Опираясь на исследования в научных трудах ученых, определены основные критерии экономико-информационных процессов в украинской экономике и сформирован индекс оценки степени информатизации экономики. Осуществлен обзор терминологических понятий новой системы экономических процессов. Выделено основное теоретические основы формулировки элементов информационной экономики. Изображено увеличение влияния информационных технологий на становлении нового этапа для экономической системы Украины. Определены направления интеграции информационных технологий в экономических процессах. Сформирован комплекс знаний, изображающая общее состояние нового строя экономических процессов. Выделен базис закономерностей информационного пространства в экономических процессах. Рассмотрены факторный комплекс информационной экономики и ее приоритетные направления развития. Скомпонованы элементы положительного и отрицательного влияния информатизации экономических процессов. Определен дальнейший вектор проведения новых исследований в теоретических подходах формирования экономико-информационных процессов в национальной экономике Украины.

Ключевые слова: информационная экономика, экономические процессы, информационные технологии, индекс оценки степени информатизации экономики.

Summary. The main directions of the formation of theoretical approaches to the definition of the characteristics of the information economy as a united system of economic and information elements of functioning are considered. The reason and consequences of changes in the system of economic relations between all subjects are analyzed. Based on research in scientific works of scientists, the main criteria of economic and informational processes in the Ukrainian economy are determined and the index of evaluation of the degree of informatization of the economy is formed. An overview of the terminology of the new system of economic processes is carried out. The main theoretical basis for the formulation of elements of the information economy is highlighted. The increase of the influence of information technologies on the formation of a new stage for the economic system of Ukraine is shown. The directions of integration of information technologies in economic processes are determined. A complex of knowledge is formed that depicts the general state of the new system of economic processes. The basis of the laws of information space in economic processes is singled out. The factoring complex of the information economy and its priority directions of development are considered. The elements of positive and negative influence of informatization of economic processes are composed. The further vector of carrying out of new researches in the theoretical approaches of formation of economic-informational processes in the national economy of Ukraine is determined.

Key words: information economy, economic processes, information technologies, index of estimation of the degree of informatization of the economy.